

SIBIRIJA – SPEČA DEŽELA

Onstran Urala je neskončnost, ki nosi ime Sibirija. Izvor imena je etimološko nedefiniran. V jeziku Tatarov pomeni »sibir« spečo deželo. Ena izmed hipotez navaja turški izvor imena, po turškem plemenu Suvars, ki je živelo ob reki Irliš. Iranski pisni viri iz 13. stoletja pokrajino že imenujejo Sibirija, medtem ko jo Katalonski atlas iz leta 1375 imenuje Sebur.

Sibirska tajga

Sibirija je dežela, kjer se prostor in čas zlivata v neskončnost. Zdi se, da njeni avtohtoni prebivalci živijo v neki drugi dimenziji. V tajgi ob Obu živijo plemena, ki ohranjajo način življenja kot pred tisočletji. Častijo Veliko Mater, Mater Zemljo, Veliko reko, Sonce, Luno, sibirsko cedro, častijo svoje živalske toteme in elementarne sile narave.

Življenje avtohtonih prebivalcev Sibirije teče v večnem krogu, ki ga vrtijo naravni ciklusi s svojimi štirimi elementi: ognjem, zemljo, vodo in zrakom. To so najmočnejše energije, ki določajo življenje ljudstev v prostranosti tajge. Življenjski pogoji, ki jih določajo te elementarne energije, narekujejo Sibircem način življenja, ki ga zahodne družbe prepoznavajo kot bedo in revščino v materialnem smislu. Ljudje, ki živijo v prostranstvih sirske tajge, seveda ne sledijo pridobitvam »civilizacij« in zdi se kot da živijo ne le v nekem drugem prostoru, ampak tudi v drugem času. Narava jim daje vse, kar potrebujejo, saj so del njene absolutne popolnosti.

Zgodovinsko dogajanje v neskončnosti onstran Urala je še danes polno skrivnosti, neznank in zabrisanih zgodovinskih dejstev. Osvajanje daljnih čezmorskih dežel so mnogo bolj raziskana in opisana v številnih kronologijah. Osvajanje Sibirije pa je zaradi političnih okoliščin in izolacije »izza železne zaves« vsekakor izziv zgodovinarjem in sodobnim kronistom. Dejstvo je, da so Rusi iz evropskega dela Rusije že v zgodnjem srednjem veku, če ne že prej, prodirali čez Ural z namenom, da bi iskali dragocena naravna bogastva, v 14. stoletju pa tudi že z namenom, da bi od tamkajšnjega prebivalstva pobirali davke za Carsko Rusijo. Speča dežela je skrivala nesluteno bogastvo narave: drage kamne, dragoceno krzno, zdravilna zelišča, hrano,... Osvajalci Sibirije so bili vojščaki, moški, ki so na osvojenih področjih gradili postojanke, nekakšne utrdbe, ki so bile zametek kasnejših mest. Od tu so pobirali davke, vzpostavljali upravno oblast in širili vero. Avtohtono prebivalstvo jih sprva ni sprejelo in proces podreditve carski Rusiji je bil večinoma krvav. Sčasoma je prišlo do asimilacije, k čemur je prispevalo tudi dejstvo, da so se bojevniki poročali z domorodkami. Tako so se sčasoma avtohtone etnične skupine asimilirale z Rusi. Danes na področju okraja Tomsk živi 82% ruskega prebivalstva, ostalo pa so pripadniki avtohtonih etničnih skupin oziroma tako imenovani staroselci: Selkupi, Khanti, Evenki, Ketsi, Khulmi in Tatari.

Do leta 580 so v pisemenih virih vse prebivalce Trans-Uralske in Zahodne Sibirije imenovali Ostiaki. Pozneje, v času prodiranja azijskih plemen na področje Sibirije in islamizacije tega področja, se je ime posplošilo za neislamski del avtohtonega prebivalstva. Danes se ime Ostiaki uporablja za tri etnične skupine, ki pa svojemu izvornemu imenu dodajajo še ime Ostiaki s pripisom teritorialne pripadnosti:

- ♦ Selkupi – avtohtono prebivalstvo ob rekah Ob, Narim in Tim; imenovani Ostiaki in Samojeji, sicer pripadniki uralske etno-lingvistične skupine,
- ♦ Khanti – Ostiaki ob reki Irliš, pripadniki fino-ugrinske etno-lingvistične skupine,
- ♦ Ketsi – Ostiaki ob reki Jenisej, pripadniki evrazijske etno-lingvistične skupine.

Samo ime Ostiaki je ruska izgovorjava khantijskega imena »as-yakh«, ki v prevodu pomeni »ljudje ob Obu«. Po nekaterih razlagah pa ime izhaja iz turških jezikov, kjer na primer ime »istak« pomeni poimenovanje za pogansko prebivalstvo Sibirije.

Avtohtoni prebivalci Sibirije so z načinom svojega bivanja, razmišljanja, čutenja in verovanja povezani z naravo in njenimi zakonitostmi. Narava, četudi se zdi nam kruta in neizprosna, je v popolni harmoniji z ljudmi, ki živijo z njo in od nje. Čeprav se v šestmesečnem zimskem obdobju temperature spustijo tudi pod -50 °C, jim to ne predstavlja ovire pri preživetju. Plodovi, ki jim jih narava, v sicer kratki rodni dobi, daje, imajo tako bogato vsebnost beljakovin, maščob, ogljikovih hidratov, vitaminov ter mineralov, da zadovoljijo potrebam organizma in predstavljajo celo najbolj zdrav način prehranjevanja. Ljudstva v Sibiriji so večinoma polnomadska, kar pomeni, da se selijo za hrano po tajgi. Poleti se večinoma zadržujejo ob rekah, saj je ribolov njihov najpomembnejši vir preživljanja, pozimi pa se umaknejo globlje v tajgo, kjer lovijo divjad. Ker med avtohtonim prebivalstvom totemizem predstavlja njihov način verovanja, ne lovijo živali, ki so njihovi plemenski totemi. Večina plemen ob Obu ne lovi medveda in losa, saj sta to njihovi sveti živali.

Lepota sibirske pokrajine je bila mnogim umetnikom vir inspiracije za njihova umetniška dela. Sem so prihajali že v obdobju Carske Rusije pisatelji, slikarji in skladatelji iz Evrope, da bi doživeli absolutno harmonijo narave in jo skozi absolutno harmonijo duše prelili v svoja umetniška dela. Skladatelji so prihajali v Sibirijo poslušat simfonijo narave: šumenje cedrinih vej nekje visoko v zelenih krošnjah, bežanje trav čez prostranstva neskončnih step, petje ptic v letu čez bleščeča zrcala nešteti jezer, šepet valov, ki so prihajali in odhajali z reko nekam v neznano. Tišina v Sibiriji ima svojo melodijo, ima barvo mehke in vonj tisočerih cvetov. Tu je Aleksander Sergejevič Puškin, največji ruski pesnik, sicer Prešernov sodobnik, zapisal:

“Odlaga gozd škrlatni svoj nakit,
in mraz srebrni utrujene poljane ...”

(odlomek iz pesmi »19. oktober«)

Popolna harmonija pesnikove duše, ki je črpala iz neskončne lepote sibirske pokrajine, se odraža tudi v njegovi pesmi »Zimska pot«:

“Skozi megle vzvalovane
se prebija lunin svit,
prek otožne je poljane
njen otožni svit razlit.”

Stepa

Primarno zemeljsko energijsko polje, ki ga tvorijo štirje osnovni elementi, ogenj, zemlja, voda in zrak, ima v Sibiriji izjemno močno frekvenco. Znanstvene meritve so pokazale, da so prav v Sibiriji, in sicer na področju Altaja, najmočnejša energijska sevanja. »Šambala v Himalajskem pogorju je le filiala Altaja«, pravi Viktor Mihajlovič Ševcov, parapsiholog, ki je svoje, po babici podedovane šamanske sposobnosti razvil v pravo »čarovništvo«. Pretok energij na področju Altaja je tako močan, da v človeku sproži pravi kvantni preskok v višja stanja zavesti. Beseda Altaj oziroma v jeziku avtohtonih prebivalcev tega področja Altarij, pomeni »bele vode« oziroma »belovodje«. Altajska legenda pripoveduje o belem mestu, ki je skrito pod vodo in skriva veliko skrivnost Sibirije.

Da bi se življenje v Sibiriji ohranilo, morajo vsi osnovni naravni elementi, ki ga determinirajo (določijo vnaprej), ohranjati najmočnejši energijski nivo. Ogenj je element, ki v mrzlem sibirskem podnebnju pogojuje preživetje. Selkupi častijo duh ognja.

Selkupska legenda govori o ženi, ki je zanemarila svojo sveto dolžnost – pozabila je na ogenj in ogenj je ugasnil. Poizkusila ga je znova zakuriti, a brez uspeha. V njeni jurti ogenj ni več gorel. Družina je bila lačna in prezeblja. Žena je šla k šamanu in ga prosila za pomoč. Šaman, ki v avtohtonih sibirskih plemenih ni le zdravilec, ampak tudi posredovalec med ljudmi in duhovi, se je povezal z duhom ognja. Duh ognja je ženi obljubil, da bo znova gorel na njenem ognjišču, ko mu bo žrtvovala svojega otroka. Žena je v mrzli zimski noči odnesla otroka v tajgo in ga darovala duhu ognja. Ko se je vrnila v svojo jurto, je na ognjišču gorel ogenj.

Zemlja kot druga elementarna sila, je v Sibiriji izjemno bogata. Ne gre le za černo zjomo kot izredno rodovitna tla, temveč gre za energijo, ki deluje iz njenega bistva. Rastna doba je le 4 mesece, preostanek leta pa zemlja počiva. Karkoli zraste iz nje, je po obliki, vonju, barvi in okusu izjemno in hiperdimenzionirano. Cvetovi kamilice so v velikosti naših ivanjščic. Večino Sibirije prekriva tajga, to je rastlinski, podnebni in naravnopokrajinski pas med polarno gozdno mejo oziroma tundro na severu in stepskim pasom oziroma stepo na jugu. Ob tropskem deževnem gozdu je tajga največje sklenjeno gozdnato območje na našem planetu, ki ga sestavljajo prostrani iglasti gozdovi s prevlado smreke, jelke, macesna in bora. Sibirska cedra uspeva le na nekaterih področjih Sibirije. Tajga pokriva obsežna zamočvirjena, težko prehodna in le redko poseljena območja v Skandinaviji, v severnem delu Evrope, v Sibiriji in v Severni Ameriki. Na južni zemeljski polobli je ni. Pod površjem je bolj ali manj debela plast stalno zamrznjenih tal, imenovana permafrost oziroma merzlota. Gre za preostanek ledenodobnega znižanja temperature. Poleti se stali le vrhnja plast tal do globine dobrega metra. V področju tajge so poletja relativno topla (srednje julijske temperature so okrog 28 °C), medtem, ko so zime izjemno mrzle (- 50 °C). Letna povprečna količina padavin na tem področju je 300-600 mm/m², od tega jih največ pade poleti. V tajgi so pogosto podzolna, pa tudi močvirnata tla. Izraz tajga je povzet iz enake ruske besede v enakem pomenu, ki pa izvira iz altajskih jezikov in pomeni »skalno gorovje«. Po drugi razlagi je ruska beseda povzeta iz jakutske besede tajga in pomeni »gozd«.

Sibirska hiša iz cedrovine

Ob

Bregovi Oba

Izjemna rodovitnost sibirskih tal na površju pa ni edini dar narave ljudstvom sibirskih prostranstev. Že v davni preteklosti so področja Sibirije osvajali predvsem zaradi izjemnih zemeljskih bogastev: dragih kamnov, žlahtnih kovin, nafte itd. Trgovina je spreminjala podobo Sibirije in njeno narodno sestavo ter v burnih zgodovinskih preobratih marsikje pustila nezaceljene rane zemlji in ljudstvom Sibirije.

Vode Sibirije so izjemen vir hrane in tok življenja ob rekah teče z njimi v večnem prihajanju in odhajanju.

Reka Ob (v jeziku Ostiakov As, Yag, Kolta, Yema; v jeziku Samojedov Kolta, Kuay; v jeziku Tatarov Omar in Umar) izvira v Altajskem pogorju in s sotočjem dveh gorskih rek Biya in Katun pričenja svojo 3.650 km dolgo pot skozi sibirski prostranstva, se nekje sredi poti zlije z reko Irtiš in se v zalivu Kara izliva v Severno morje. Od začetka novembra do konca aprila je zamrznjena, medtem ko se v času talitve ledu njena gladina dvigne za 9 m. V reki živi preko 50 vrst rib, ki so osnovna prehrana ljudstev ob Obu. Avtohtona ljudstva ob Obu to reko častijo kot Veliko reko, ki jim ne pomeni le povezave s svetom in trgovsko pot, temveč predvsem vir preživetja. Selkupi se na primer prehranjujejo predvsem z ribami (losos, jeseter, carska riba - sterlet kot jo sami poimenujejo...). Po starodavnem običaju pred vsakim obrokom vedno najprej darujejo hrano Veliki reki in šele nato pojedjo, kar jim je podarila.

Med Selkupi, ki svoje ljudsko izročilo s pesmijo, plesom in legendami, prenašajo iz roda v rod, kroži legenda, ki govori o dečku Idiju. V selkupskem jeziku ime »Idija« pomeni »otrok« oziroma »sin«.

Idija je odraščal pri babici, saj mu je velikan Penegris pojedel starše. Idija je zrasel in tako kot drugi dečki odšel na Ob, da bi ulovil kakšno ribo. Babica ga je posvarila, naj nikakor ne lovi ob spodnjem toku reke, češ da tam živijo škilasti krapji. Deček je ubogal babico in šel na »ribalko« (rusko: ribolov) proti toku Oba, vendar ni nič ujel, zato se je obrnil in šel vzdolž reke. Ujel je nekaj krapov in jih odnesel babici.

»Ujel sem krape ob spodnjem toku reke, vendar imajo vsi le eno oko, nobenega škilastega krapa nisem videl«, je rekel babici.

»Ob spodnjem toku živi velikan Penegris, ki je ubil tvoje starše. Nevaren je in lahko bi se ti kaj zgodilo, zato ne hodi tja«, je rekla babica.

Toda deček Idija je šel naslednjič na ribolov prav tja, kamor mu je babica prepovedala. Iz vode se je pojavil velikan in zagrabil dečka. Toda deček se ni ustrašil. Zavpil mu je: »Zbodel si me s svojim trdim oklepom!«

Penegris je spustil dečka in slekel svoj oklep. Deček Idij je vzel nož in zabodel velikana ter tako maščeval svoja starša.

Po političnem in gospodarskem preobratu v obdobju perestrojke je industrija, ki jo je zgodovinska zakonitost v času druge svetovne vojne iz evropskega dela Rusije zaradi varnostnih razlogov prestavila v Sibirijo, propadla. Razen v velikih mestih danes v Sibiriji ni industrijskih obratov. Zato je narava popolnoma čista in v čistih rekah živijo ribe, ki uspevajo le v popolnoma čisti vodi kot na primer carska riba, izjemno cenjena riba, ki potrebuje 50 let, da zraste v odraslo ribo. V slanih sibirskih jezerih so v zadnjih letih odkrili izjemno zdravilno beta radioaktivno blato, ki ga uporabljajo za zdravljenje različnih bolezni. Na ruskih inštitutih potekajo intenzivne raziskave o zdravljenju rakavih obolenj z izvlečki iz blata sibirskih jezer. Izviri in vrelci zdravilne izvirske in mineralne vode so naravne fontane, ki pozimi s svojimi zamrznjenimi skulpturami veličastno krasijo belino sibirske zimske pokrajine.

Ob Obu so v preteklosti postavljali tako imenovane gulage, taborišča, kamor so različni ruski politični režimi izgnali oporečnike. V 18. stoletju so v Sibirijo deportirali predvsem kriminalce, kasneje pa vse politične zapornike. Predvidevali so, da bodo nevzdržne razmere v mrzli Sibiriji opravile naravno »eksekucijo«.

Ob sotočju rek Ob in Narim leži majhno mestece Narim. Naselbina je bila zasnovana leta 1596, ko je Kozak T. Fjodorov tu postavil utrdbo z namenom vzpostavitve upravne oblasti in predvsem organiziranega pobiranja davkov za Carsko Rusijo. Prvo zimo je v njej živelo le dvajset Kozakov. Od 17. stoletja so v Narim izganjali oporečnike in revolucionarje. Po revoluciji leta 1905 so v Narim izgnali preko tritisoč ljudi (decembristov, nacionalistov, anarhistov, boljševikov,...). V Narimu so kot izgnanci živeli tudi kasnejši komunisti V. V. Kujbišev, N. N. Jakovljev, A. F. Ivanov, I. N. Smirnov, V. M. Kosarev in J. V. Stalin.

V Narimu je čudovit muzej, ki predstavlja zgodovinska dogajanja tega področja. Ob muzeju je kot zgodovinski spomenik ohranjena hiša, v kateri je leta 1912 živel Stalin s svojo ženo. Muzej se je do leta 1958 imenoval J. V. Stalin Narim muzej, po Stalinovi smrti pa so ga preimenovali v Muzej izgnanih boljševikov. Po perestrojki so muzej ponovno preimenovali v Muzej političnih izgnancev. V Narimu je bil v družini političnih izgnancev rojen tudi pisatelj Vadim Kozhevnikov.

Narim

Политический осужденный
Иосиф Джугашвили (Сталин)

Stalin